

MIKAEL LYBECK

BROR OCH SYSTER

DRAMA

HELSINGFORS
SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG

MIKAEL LYBECK

BROR OCH SYSTER

DRAMA

HELSINGFORS

SÖDERSTRÖM & C:o FÖRLAGSAKTIEBOLAG

All rätt förbehålles författaren.

Copyright. Söderström & C:o Förlagsaktiebolag 1915.

HELSINGFORS 1915

J. Simelii Arfvingars Boktryckeriaktiebolag.

PER ENNIUS.

Hans syster **JOHANNA**, kassörska i den filialaffär, som
brodern förestår.

- » chef, direktör **GRANDINER**, inrest från hufvudkontoret; gammal skolkamrat.
- » barndomsvän **IVAR FELSE**N, trädgårdsmästare.
- » hushållerska **OLIVIA**.

FERDINAND, Ivar Felsens son, bildhuggaryngling.

MADAM ÖRT.

*

Medelstor hamnstad.

1. Vinterafton — hemma hos Per Ennius.
2. Natten.
3. Följande morgon.

1

EN VINTERAFTON

(I en låg envånings-träbyggnad, med ingång från gården, ett ganska stort hvardagsrum, tillika användt som matsal. Få möbler — samhörigheten ringa — gulaktiga tapeter och tre taflor, vanligt planschtryck i släta mahognyramar: Kristoffer Kolumbus, Ett seglande skepp, Ett tropiskt landskap.

Fonden har två dörrar — genom den till vänster, som är öppen, ses hela den lilla tamburen i längdriktning, smal som en korridor och endast svagt upplyst. Den till höger är stängd, där innanför har Per Ennius sitt sofrum. Ungefär midtemellan dörrarna en väggklocka med synliga lod, och under den ett fyrkantigt, uppslaget klaffbord, jämte stolar; på duken en tänd lampa, ett tekök med tillhörande servis, kall kvällsmat på ett par assietter, o. s. v.

I vänstra väggen dörr till Johannas kammare, längre inåt scenen en vitmålad skänk, i hörnet kakelugnen.

Fönstren vetta mot hamnkajen, två till antalet och i högra väggen. Mellan dem en stoppad soffa med ett rundt salongsbord på svarfvad fot; framför detta en nött gungstol. Här en matta på golvet, den enda. Inga rullgardiner, men skärmar för de nedersta rutorna. Klart månsken ute.

I tamburen dörr till köket på vänstra sidan, en annan midtemot, i bortre ändan utgång till förstugan och gården.)

PER ENNIUS

(liten och fetlagd, redan nära femtitalet. Finhyllt och skägglös kring mun och haka, likaså på kinderna, hjässan bar och blank, håret vid tinningarna och i nacken blondt och maskinklippt. Små, goda, ifrigt blinkande ögon, nästan utan bryn.

Han har slutat aftonmältiden, men sitter fortfarande kvar och blundar, iförd en stickad yllejacka och med en kort, engelsk träpipa i munnen. Minen troskyldig och till freds. Blickar plötsligt upp mot klockan — den visar half tio — kramar ihop servetten och reser sig, flyttar två ljus från skänken till salongsbordet och tänder dem. Så går han in i sitt sofrum och hämtar därifrån en stor, tung kartbok, som han slår upp framför sig, efter att ha tagit plats i soffan. Leende fördjupar han sig i sina geografiska funderingar, högra handens pekfinger följer med på kartan, pipan håller han i den vänstra, småsjungande för sig själf i en högst egendomlig, melodisökande tonart)

Till sjömanslifvet stod min håg,
stod min håg . . .

(med en suck) sjömanslifvet ja . . . (harklar sig, börjar om)

Till fjärran land min längtan for,
längtan for . . . ofta nog . . .

(gnolar sakta vidare, utan ord, därpå ånyo med försök till sång)

Men jag var visst för lite' stor,
jag kom på rederikontor,
jag fick ett filialkontor,
för jag var inte stor.

(Ler förnöjdt. — Med ens oväntadt sorgmodigt)

Ja, så går det en här i världen!

(I detsamma kommer systemen, JOHANNA, utifrån in i tamburen. Han lyssnar, höjer stämman)

Hvem där? Är det du, Johanna? — Hva'?

JOHANNA

(snart trettifemårig, icke lång, spenslig — också hon har blondt hår, hyn fin och ungdomlig. Enfärgad, mörkblå dräkt, brunt läderbälte om lifvet.

Anletsdragen regelbundna, mycket bleka, med ett stelt, nästan som förstenadt uttryck; endast läpparna darra emellanåt. Hennes rörelser trötta, sömngångaraktiga. Blicken i de vidöppna ögonen hård och fast, men genast mildare, likasom bedjande, när den möter broderns. Och då får rösten ofta en mjuk och innerlig klang som om hon talade till ett barn.

Medan hon tar af sig kappan)

Ja, det är jag.

ENNIUS

Go'afton, go'afton, lilla syster min!

(Tystnad)

JOHANNA

(inträder — slätar håret med båda händerna. Säger långsamt)

Det är så förunderligt vackert där ute.

ENNIUS

Är det?

JOHANNA

Så att man kunde . . . glömma allt annat.
Men det kan man inte.

ENNIUS

Är det! (En flyktig blick ut genom ena fönstret.)
Har du varit länge borta? Jag märkte inte
när du gick.

JOHANNA

Nej. Du var i ditt rum.

ENNIUS

Kvällsposten. — (Gest mot bordet i fonden) Förlåt,
jag väntade inte, jag tog för mig af hvad
som fanns.

JOHANNA

(tvingar sig att följa med)

Och vi har inte ens öl hemma. Men jag ställde fram teet åt dig — Olivia har lagt sig, det fick jag henne till.

ENNIUS

Är hon sämre?

JOHANNA

Du bör flytta henne till sjukhus, Per, kom ihåg det, där får hon bättre vård. Än i kökskammarn . . . halfva da'n ensam.

ENNIUS

Gör som du tycker — gärna. Vi hinner ju tala om det.

JOHANNA

Nej, nej, vi anser det afgjordt. Tack.

ENNIUS

Och när hon inte är här, hvem ska' då . . .?

JOHANNA

(afbryter)

En madam — ja, bara nu i början, jag har just frågat henne. Åtminstone kommer hon hit i morgon och hjälper. Tidigt.

ENNIUS

Hvad är det för en madam?

JOHANNA

En som jag känner. Jag fick händelsevis tag i henne på gatan, hon är visst ledig för tillfället — eller hvad hon sa'. Se'n blir det att skaffa en annan.

ENNIUS

Jag menade . . . hvarifrån är hon?

JOHANNA

(undvikande)

Egentligen från . . . jag vet att hon . . . nå, det är detsamma. (Ändrar sig — tillägger hastigt, kan icke motstå det) Från begravningsbyrån, där har hon varit. Ja, du behöfver inte oroa dig, Per, hon lofvade komma, det reder sig nog, ingen är outhärlig. Ingen af oss.

ENNIUS

Är . . . är Olivia så dålig?

JOHANNA

Nej, det tror jag inte. Men det blir lättare för dig i alla fall. Nu i början.

ENNIUS

(spärrar upp ögonen)

För mig?

JOHANNA

(tar en bricka från skänken)

Nåja, eller för oss båda, när jag rätt tänker efter. (Skjuter teköket intill väggen och dukar af bordet.) Låt oss hoppas att det inte räcker länge! Att det fort går öfver, menar jag . . . det onda. Och se'n kanske glöms det — du ska' också bjuda till att glömma, Per, man måste det ibland för att kunna lefva.

ENNIUS

(lutar sig bakåt i soffan. Därpå med lägre röst)

Nu förstår jag dig inte riktigt, du är så besynnerlig i afton, tycker jag. Med ens.

Eller redan i går märkte jag det. Din ständiga nedslagenhet har jag vant mig vid. Du har gjort mig alldeles konfys.

(Tiger — så blir han uppmärksam)

Ämnar du inte dricka själf?

JOHANNA

Tack, jag vill ingenting ha. (Genom tamburen ut med brickan till köket.)

ENNIUS

(samtidigt)

Du sköter dig inte, Johanna!

(Lägger pipan ifrån sig, efter att ha knackat askan ur den; minen grubblande. — När systemen återvänder)

Kan jag hjälpa dig på något vis? (Intet svar.)

Ja, du borde sköta dig bättre, Johanna. Kom hit i ljusskenet! . . . är du inte ännu blekare än vanligt, hva'?

JOHANNA

Brist på sömn, fäst dig inte vid det! Jag tar in ett pulver till natten, det är det enda som hjälper. Det enda jag kan göra.

ENNIUS

Var försiktig, hör du! Inte alla kvällar.

JOHANNA

Nej — i morgon sofver jag, var lugn!

(Paus)

ENNIUS

Sofver Olivia?

JOHANNA

Antagligen. Där var mörkt, hon har släckt lampan. (In i sin kammare — nästan strax tillbaka.)

ENNIUS

(lekfullt förebrående)

Din gamla bror har satt sig här med sitt . . . här för att hålla dig sällskap och söka förströ dig lite', och så är du hela tiden i rörelse . . . som ebb och flod, ebb och flod.

JOHANNA

(omsluter honom med blicken)

Kära, gamla bror, ja!

ENNIUS

Saken är den — jag gör mina turer, jag med, fast jag tycks sitta stilla i soffan.

JOHANNA

(bredvid honom, stående, ena handen på hans axel)

Tänk på dina ögon, Per, ansträng dem inte! Kartan har så fint tryck.

ENNIUS

(ser upp — gladt)

Jag seglar!

JOHANNA

Jaså, du seglar igen.

ENNIUS

Gör jag det för ofta? . . . ånej. (Gäckande)
Är det kanske inte länge se'n du sist ertappade mig, hva'? . . . och då for jag bara de vanligaste vägarna. Liksom för att vänja mig, ser du, öfva mig, jag har blifvit så dum och lat och ovig på gamla da'r. (Ler förnöjdt.) I söndags däremot, det vill säga i förrgår, när du var ute . . . ja, det måste jag berätta!

JOHANNA

Hvad då?

ENNIUS

(hemlighetsfullt)

Att jag kom fram.

JOHANNA

Hvart?

ENNIUS

Hit. (Utpekar stället på kartan.) Ända hit, min
pia! Och det, fast vinden var emot. (En
undertona af oro förnimbar, trots röstens glädtighet.)
Det känns riktigt skönt, vet du, att ha
en tillflyktsort, dit man hittar alldeles
ensam . . . ifall någonting skulle hända en.
Du förstår: dit jag hittar i hvilket mörker
som helst.

JOHANNA

(plågad)

Hvad har du ritat där? Midt i Atlanten.

ENNIUS

(blinkar ifrigt)

Gissa! (Systemen skakar på hufvudet.) Framdeles
ska' jag utföra det i stor skala, om jag

hinner, men titta för ro skull: alla de här röda och blå strecken, det är kommunikationslinjer, ångbåtslinjer. Nästan öfverallt, hela oceanen igenom. Utom här . . . här passerar ingen. Här har ingen passerat.

JOHANNA

Ja, jag ser.

ENNIUS

Och har någon gjort det, så var det ett jäkla blindstyre! (Ler igen.) Eller en som ingenting förstod. Nå — gissar du inte?

JOHANNA

Jag tror det ändå, Per. Allt hvad du säger.

ENNIUS

(med riktig tjuvpojksmin)

Det är ett nytt land jag upptäckt! Naturligtvis. Just i förrgår, den elfte februari, lägg dag och datum på minnet! Du ser själf: alldeles nytt land!

JOHANNA

(lämnar platsen vid hans sida — trött)

Som inte finns . . .

ENNIUS

Hur vet du det så säkert? (Tar pipan, suger på den, stoppar den i fickan.) Nåja, land som finns i verkligheten . . . och är till för alla . . . herregud, hur ska' den som är fattig och bunden vid kontoret och har svaga ögon kunna upptäcka nytt land i verkligheten? Säg! Han måste ju söka det annanstans, han, hvar det är åtkomligt . . . inombords, så till sägandes . . . om han behöfver det. Inte sant? Och se'n kan väl ingen neka honom att kartlägga det hvar han själf vill? Där han får ha det i fred. (Myser) Mitt är så vackert, vet du, så obeskrifligt vackert, ännu vackrare än Ceylon till och med . . . i den där boken jag ropade in på auktion häromsistens. Har du alls sett på bilderna? Den har färglagda bilder. — Men tills vidare är ändå *färden* det roligaste.

(Systemen stannar på litet afstånd och betraktar honom tigande.)

Tycker du att jag är mycket barnslig, Johanna? Säg! Leker du aldrig? Jag menar . . . liksom *bedrar* dig själf? För att nå hvad du längtar efter.

JOHANNA

(dröjer med svaret)

Nej. — Aldrig mer. — Det är slut.

ENNIUS

Är det! Ja, men du förstår . . . när man är så hjärtans obetydlig och utan möjligheter som jag, så är det roligt att föreställa sig, ändå kunna föreställa sig . . . och vara med på sitt vis . . . på upptäcktsfärd. Min gamla längtan! Fara öfver hafven, förstår du . . . till fjärran, fjärran land. Där ingen förut satt sin fot. (Torrt) I det verkliga lifvet är jag kontorskarl, så godt jag kan, där har jag numera bara *ett* önskningsmål, ett enda — hvad mig själf angår. Jag vill

lämna ett hederligt namn efter mig. (Slår ihop kartboken med en smäll.) Det vill jag. (Stiger upp.) Framför allt annat.

JOHANNA

(stilla och högtidligt)

Jag vet det. Du är utan svek. Dig kan ingen misstänka. Ingen.

ENNIUS

(ouppmärksam i sin ifver)

Men Ferdinand, den slyngeln, jag kan inte säga bättre . . . *skulptören* . . . han får resa ut, han! Far i natt med ett-båten. Jag begriper inte hvar han tar pengar till allt, såsom han lefver! I morse var han inne på kontoret och löste biljett, medan du var hos Olivia. Ja, ja, du hörde det.

Märkvärdigt!

(Af och an öfver golfvet.)

Det är sant, en annan sak: jag borde väl bjuda Grandiner på middag, kanske till klubben, här hemma är det ju omöjligt. Han kommer till sta'n i morgon, jag hade just bref från honom.

(Systemen står orörlig.)

Hm — lite' oväntadt, om jag ska' vara uppriktig. Revision är det inte nu fråga om, naturligtvis, han skrifver bara att han kommer.

JOHANNA

(en lätt rysning — tonlöst)

Jaså.

ENNIUS

Du inser ju själf: här hemma är det alldeles omöjligt. Så att det tänker vi inte ens på. — Är det inalles mer än en tre, fyra gånger han ätit hos oss?

(Intet svar.)

Men jag undrar . . . ja . . . inte skulle han vara ledsen, tror jag, allvarsamt missnöjd, om han också visste hur du hjälpt mig? Månad efter månad, vid kontrollen . . . och i allt det andra. Eller hvad tror du?

JOHANNA

Det var för dina ögons skull. Du har ingenting att förebrå dig.

ENNIUS

(uppbrusande)

Har jag inte? Jo, jag har! För i stället har du öfveransträngt dina nerver, nu förstår jag det, nu börjar jag förstå det. Och jag som bara tänkt på mig själf! Men det ska' bli annorlunda.

Hvila, fullständig ro en tid, vara fri från tråkiga hvardagsbekymmer . . . och från kontoret . . . det är hvad du behöfver! Borta från allt. Inte sant?

(Ser på henne, väntar att hon skall instämma — utbrister varmt)

Johanna min! (Gnider händerna mot hvarandra.)
Ja, du får hädanefter lof att sköta dig riktigt på allvar, hör du. Jag ska' arrangera saken. Nog blir det någon råd.

JOHANNA

(nickar)

Men jag måste bort — du har rätt.

ENNIUS

Ja, har jag inte!

(Ler förnöjdt.)

För resten är brevet . . . jag återkommer till Grandiners bref: tonen är densamma som alltid, naturligtvis. Det vill säga vänlig. (Eftersinnande) Kanhända borde jag ändå ha nämnt om det för honom . . . det där att du hjälpt mig i mina åligganden? Men det blef ju långvarigare än jag tänkte — och när det gick så galant . . .

JOHANNA

Vid revisionen märkte han ingenting.

ENNIUS

(studsar — så ler han igen)

Du talar nästan som om . . . (afbryter sig) alltså, jag bjuder honom till klubben. I största enkelhet, vi har inte mycket att ge bort mer, minsann.

JOHANNA

Vill du höra på mig lugnt, Per? Jag har någonting att be dig om.

ENNIUS

Det låter rasande högtidligt.

JOHANNA

Ja. — Och det är ju redan sent, men du bör ännu i kväll gå till kontoret.

ENNIUS

(häpen)

Är du tokig! Jag går snart och lägger mig, jag.

JOHANNA

Nej, nej, Per, du ska' göra som jag säger. Å, du gör det nog! Du bör nämligen observera . . . observera ett par poster . . . eller verifikationer . . . så att du kan ge direktör Grandiner klart besked, när han affordrar dig förklaring.

ENNIUS

(upprepar sakta)

— förklaring?

JOHANNA

(fast)

Ja.

(Tystnad)

ENNIUS

(nästan hviskande)

Hvad betyder . . . herregud, hvad menar du, Johanna min?

JOHANNA

Här har du nycklarna till mitt skrifbord.
(Räcker honom dem, han tar mekaniskt emot knippan.)
Öfverst i högra lådan har jag lagt ett
papper, det ska' du läsa. Uppmärksamt. Det
förklarar alltsammans, åtminstone allt som
rör räkenskaperna. Och nu bör du själf
kontrollera. (Söker behärska sig.) I natt kan du
göra det ostördt, när ingen är där, jag har
inte krafter att . . . att följa dig.

(Brodern står orörlig.)

Jag har inte håller . . . ungdom . . . och
oförstånd . . . att skylla på. Men jag har
bedragit *också* mig själf, *mest* mig själf,
när jag ville nå hvad jag längtat efter . . .
från det jag var ung. Som alla andra unga.
Ånej, starkare, mer brinnande . . . än andra
kvinnor.

(Andas djupt ett par gånger.)

Jag nådde det inte. Eller det var intet,
intet värdt . . . det jag nådde. Därmed är
väl allt sagdt, som jag har att säga.

ENNIUS

(rösten darrar)

Johanna!

JOHANNA

Och nu ska' du gå, Per! Jag vet att du behöfver många timmar till hvad som förestår dig. Vid din återkomst . . . har jag lagt mig till hvila.

(I plötsligt utbrott)

Så här måste ju slutet bli! . . . hur annars? . . . lika eländigt som allt det föregående varit torftigt och tomt. Hvad har jag fått af lifvet annat än oförmågan att lefva det . . . enligt *min* natur och i *min* ställning . . . oförmågan att härda ut längre! Ja, ja, förlåt mig mina ord, du har aldrig känt det på samma vis som jag. För mig har år efter år gått förloradt, mina bästa år, därför tog jag blindt och besinningslöst emot hvad som gafs mig, det var mer än ett löfte, det var själfva uppfyllelsen, trodde jag . . . ja, du kan omöjligt fatta samman-

hanget . . . jag var så förvirrad, så djupt rörd, visste inte hur jag skulle kunna vara gifmild nog å min sida, sans att tänka framåt hade jag först när det var för sent . . . och det var alltsammans för sent . . . och för ömkligt, ömkligt . . . jag har fått betala det dyrt. För jag tog själfallet miste. Nu kan det inte mer hjälpas, så här *måste* ju slutet bli!

(Brodern yttrar icke ett ord, endast stryker sig med båda händerna öfver hjässan.)

Ja, nu vet du det. Men otacksam mot dig är jag ändå inte, Per, hur brottsligt jag än handlat. Förstå det kan du aldrig, nej, men du skulle tro mig, om du kunde se in i mitt hjärta, jag minns allt hvad jag har dig att tacka för, all din godhet. Vi är bara så olika — utom det att jag är kvinna. Och kvinnor har du aldrig känt, aldrig brytt dig om att känna eller lägga märke till. Hur skulle du det? . . . du som på lediga stunder lefver lycklig och allena i fjärran, fjärran land. Det är mig själf

jag anklagar och dömer, bara mig själf, dig kan ingen ens misstänka, ingen, det inser du nog. Skulden är ju min allena.

ENNIUS

(rätar på sig, ansiktet blekt af sinnesrörelse; släcker de två ljusen på salongsbordet, tar kartboken och går långsamt in i sitt sofrum. Därifrån träder han ett ögonblick senare ut i tamburen — yllejackan är utbytt mot en kontorsrock — tvekar, redan med paletån på sig, kommer så fram i dörren till hvardagsrummet och säger knappt hörbart)

Jag frågar inte . . . nu . . . i kväll. — Farväl, Johanna. — Ja, vänta inte på mig!

(Systemen står fortfarande kvar där han lämnat henne, hon andas tungt och vrider fingrarna krampaktigt om hvarandra. Nu vänder hon sig om, närmar sig hastigt brodern, sjunker på knä och trycker sina läppar mot hans slappt nedhängande högra hand. — Stillhet. — Han gör sig sakta fri, smeker lätt hennes hår ett tag och aflägsnar sig med sänkt hufvud, utan att regla den yttre dörren.

Johanna stiger upp, blickar själsfrånvarande omkring sig, ställer de båda ljusen tillbaka på skänken — då hör hon någon torcka af fötterna ute i förstugan och blir strax därpå varse unga herr

FERDINAND

som skyndar emot henne, medan hon själf drar sig baklänges undan. Han är en robust och rödbrusig yngling med ett icke ofördelaktigt utseende, ehuru kinder och haka

alltför fylliga. Hatten bär han en smula i nacken, tar den icke af sig, endast knäpper upp öfverrocken, en tämligen sliten ulster, hvars krage han fumlande viker ned —) Skrämmar jag? . . . go'afton . . . herrejess, det är jag, det kunde du ha tänkt dig. (Stannar tvärt, tydligen en smula generad, hvarför han hänger sin käpp öfver ena armen, tänder en cigarrett och flinar) Jag är visst ogärna sedd? Fast jag gör mig till och kommer.

JOHANNA

(nästan samtidigt, andlöst)

Reser du inte? Du reser inte? Du vill inte att jag ensam . . .

FERDINAND

Hvad för slag? (Kastar tändstickan i riktning mot kakelugnen.) Nej, vet du hvad, jag har redan allt mitt ombord. Men jag brukar säga tack och adjö — (med en antydning till skämt) man är anständig, belevad karl, för fan! Dessutom är det en liten sak, som det var dumt af mig att ge bort . . . ja, just åt dig . . . jag kom med ens ihåg den, när jag

packade. Kanske öfverdrifven försiktighet, i alla fall vill jag inte ha något på mitt samvete. Det kan du förstå.

JOHANNA

(hufvudet bakåtböjdt, pressar ena handen knuten mot pannan — halfhögt för sig själf)

Jag är från mina sinnen.

(Lugnt och likgiltigt)

Javisst, du har allt ditt ombord. Ge dig således i väg! Ändtligen.

FERDINAND

Du hör ju att jag kommer närmast för din skull, jag har gått en lång stund och småfrusit här utanför (gest mot fönstren) på kajen. För jag visste se'n gammalt att din ärade herr broder ibland brukar ta sig en kvällspromenad . . . det vill säga en halfva öl på klubben. Gick han dit som vanligt? — Frågade du inte? Han såg hvarken åt höger eller vänster, så brådt var det.

JOHANNA

(lågt, utan att se på honom)

Hatten af!

FERDINAND

(lyder vårdslöst)

Ursäkta, det var inte med afsikt . . .

JOHANNA

Hvad vill du? Fort.

FERDINAND

Herrejess, jag vill tala med dig som hastigast . . . innan han är tillbaka, bror din, jag har ju inte fått tag i dig på många, många veckor, du håller dig undan . . . alltse'n du skickade mig hvad jag begärde . . . den där andra gången, du minns. Jag behöfde det nödvändigt, förstår du. — Ja, tack ska' du ha!

(Paus)

JOHANNA

(långsamt)

För mig finns du inte mer till.

FERDINAND

(flinar)

Därför reser jag, naturligtvis.

JOHANNA

Så. — Du skulle ha rest strax, första gången, det var *min* mening, det vet du, för jag önskade ju hjälpa dig, eftersom du bad mig om det . . . och till hvad pris som helst . . . du *skulle* bli i tillfälle att utbilda dig . . . dina konstnärsanlag, som förkväfdes, sa' du. I stället har du gjort af med pengarna här hemma. Eller det mesta af dem, kan jag tro. (Utom sig af förödmjukelse — hänsynslöst) Det är väl inte alla kvinnor som betala för sig, allra minst så frikostigt som jag — säkert inte de *ungdomar* du varit i lag med senare. Efter mig.

FERDINAND

(spottar cigarretten på golfvet)

Fy fan! Att du ids höra på skvaller!

(Johanna vänder honom ryggen.)

Man är tydligen en observerad person här i sta'n. Helt smickrande! På sätt och vis.

JOHANNA

Också i kväll har du druckit, det märks.

FERDINAND

Prat! . . . ett par afskedsbägare med kamraterna, inte kan det märkas. (Argt)
Hvad angår det dig?

JOHANNA

Alldeles riktigt. — Gå nu! Jag har ännu ett bref att skriva.

FERDINAND

(undfallande)

Hör du, inte får du vara så där, Johanna! I skilsmässans sorgliga . . . jag menar när vi skils. Hvarför retar du mig?

Nåja, du har gifvit mig respass, utan närmare förklaring . . . men respengar också, det får jag inte glömma, därför lägger jag ju band på mig så förbannadt . . . (högtidligt) och jag ska' betala alltihop tillbaka, hvar-enda slant, det har du mitt ord på. När jag väl är i ordning. Och i farten. London är en bra stad att arbeta i, har jag hört, och lite' engelska kan jag. »*I love you, missis*». (Svänger med käppen.) Jag ska' göra en

fin, allegorisk kvinnofigur . . . till minne af dig, Johanna! *Ädelmod* kommer jag att kalla den.

JOHANNA

Det blir en lätt sak för dig, som redan gjort ditt lif till ett konstverk.

FERDINAND

Hvad syftar det där på?

JOHANNA

Jag citerar bara en af dina väninnor.

FERDINAND

(hetsigt — stampar)

Skvallret igen! Hvem har berättat det för dig? Det är då satan!

Mig kan du äckla så mycket du vill, om det bereder dig någon hugsvalelse, jag ämnar inte munhuggas med dig, men låt flickorna vara i fred! Det råder jag dig till. (Flinar) Inte har jag gifvit mig ut för att vara något helgon. Och du är så pass gammal, rentut sagdt, att jag trödde du visste hvad du gjorde.

JOHANNA

(drar frysandande in axlarna)

Det träffade, Ferdinand . . . (tystnar för att icke brista i gråt. — Med ansträngning) Nej, jag visste det inte, fast jag är så gammal, jag trodde att du höll af mig, så stor var min blindhet i början, så stark min längtan efter att bli omfattad med en verkligt varm känsla, en mans varmaste känsla, jag visste ju att jag kunde besvara den helt . . . jag kunde ha gjort hvad som hälst . . . då . . . för dig . . . och jag har visat det, jag lydde ju dig i allt, så glad och stolt och lycklig var jag öfver att någon ännu ville hålla af mig . . . som jag trodde. Och så oerhördt blind!

(Paus)

FERDINAND

(otydligt)

Gläd dig nu i stället öfver att du blir mig kvitt! (Tänder en ny cigarrett och bemödar sig om att synas obesvärad — först ironiskt) Du följer väl mig till båten, hva'? Vågar jag hoppas? —

(Sedan) Jag tar inte mycket saker med mig, det är det riktigaste, man köper hällre.

JOHANNA

(betvingar sin motvilja)

Är din far i sta'n?

FERDINAND

Tack som frågar! . . . hur fan ska' jag ha reda på det, jag bor ju inte hemma se'n nyåret. Eller låtsar du vara okunnig om att han älskar mig mycket måttligt?

(Flinar) Farsgubben vill nödvändigt själf öfvertyga sig om att jag verkligen reser — lär han ha sagt. Stå på stranden och vinka (härmar gesten) farväl, min son, farväl!

JOHANNA

Där råkar jag honom således. Ja, det är allt jag behöfver veta.

Och nu är vi väl färdiga med hvarann?

FERDINAND

Har du sökt honom?

JOHANNA

Ja. Nyss.

FERDINAND

För all del, nog är han i sta'n, trädgårds-
mästarn. Kanske ämnar du hämta blommor
åt mig? Ibland går båten först en kvart
öfver ett — (vänd mot klockan i fonden — brådslande)
herrejess, jag glömmer ju mitt ärende, hvad
tänker jag på! Minns du att jag en gång
gaf dig en liten glasburk med ett hvitt
pulver?

(Johanna tiger, ögonen bli smala som springor.)

Minns du inte? — När jag påminner
dig. — Inte kan du ha glömt det?

JOHANNA

En glasburk?

FERDINAND

Ja, hvar finns den? — Jag vill ha den
tillbaka.

JOHANNA

Hvarför det?

FERDINAND

Jag anser det försiktigast, man ska' inte ge bort så'nt där. Eller är den kanske förstörd? Det var ett starkt gift i den.

JOHANNA

(med spelad förvåning)

Var det!

FERDINAND

Och kvinnfolk slarfvar alltid — förbannadt dumt af mig! (Kastar bort cigarretten.) Men när du bad, så . . .

JOHANNA

Var det ett *mycket* starkt gift?

FERDINAND

Javisst, cyankalium. — Inom mindre än en halftimme är man kaputt.

JOHANNA

Tänk! Och det har du gifvit mig?

FERDINAND

(otåligt)

Minns du inte? I somras. (Lifligt gestikulerande, medan han beskriver) En hårdt tillkorkad

glasburk, ungefär så här hög, med vid, tämligen vid mynning . . . och ett hvitt pulver på botten . . . och ofvanpå det ett papper, genomprickadt med nålstyng och med kanterna klistrade vid glaset . . . där nere. Minns du inte? Provisorns verk, alltsammans, han hade gifvit mig det, jag fångade ju fjärilar. Ja, inte andra än vackra. Det var bara att stänga in dem, minns du inte? . . . och efter en liten, liten stund var det slut. (Flinar) Man har ibland sina passioner!

JOHANNA

Just så gick det till.

FERDINAND

Ja, det är sant, du var ju med mig en gång! En kväll. I farsgubbens trädgård.

JOHANNA

En ljus, varm natt var det. Syrenerna blommade. Och jag lät fånga mig.

(Ser på honom)

Du har rätt: jag har fått giftet.

FERDINAND

Hvarför bråkar du då? Du sa' att du också ville försöka.

JOHANNA

Jag var förutseende.

FERDINAND

(rynkar pannan)

Nå, hvar har du det? — Herrejess, krångla nu inte, Johanna, det är ju för din egen skull, någon kunde af misstag . . .

JOHANNA

(betydelsefullt)

Jag vill också försöka.

FERDINAND

studsar)

Hvad då? (Slår tanken ifrån sig, halft osäker)
Är du galen!

JOHANNA

Utan tvifvel. (Ett sjukt, onaturligt leende.) Jag har myror i hufvudet. I hjärnan. En hel stack. Jag ämnar ta lifvet af dem.

FERDINAND

Fy satan, så där får du inte skämta!

JOHANNA

Tror du att det är skämt, Ferdinand?

FERDINAND

(iakttar henne ängsligt från sidan)

Då reser jag inte! Jag stannar här och förhindrar det — fast jag har allt mitt ombord. Det kan bli efterforskningar, och så'nt är alltid obehagligt. (Upptäcker de båda cigarrettstumparna på golvet, gömmer dem i kakelugnen.)
Var nu förståndig, Johanna! — Hva'?

Äsch, inte törs du, gudskelof!

JOHANNA

(utan att ändra en min, ehuru ingenting undgått henne)

Jaså, du stannar? Du reser inte? — Så mycket bättre. (Förunderligt stilla) Men pengar kan jag inte mer ge dig, det måste du finna dig i, tyvärr. Jag har redan så stor balans i kassan (Ferdinand rycker till — mållös) . . . ja, en så pass stor balans, att det inte längre är möjligt för mig att dölja den. Jag vill det

inte håller. Och i morgon kommer direktören.

FERDINAND

Kommer Grandiner . . .!

JOHANNA

(fortfar lugnt)

Tanken att efter hand kunna ersätta det försnillade på något vis höll mig uppe i början — nu orkar jag inte tänka mer. Det har kräfts skicklighet, må du tro, ständig vaksamhet, och ändå har det gått hittills, men som i sömnen. — Inbillade du dig verkligen att jag var rik? Ånej, jag är fattig — ingen, ingen mänska på jorden är i denna stund så fattig och utblottad på allt som jag. Ja, så känner jag det. Eller rättare: så kände jag det. (Skärande) För nu har jag ju dig att lita på, dig att trygga mig vid.

(Mäter honom med blicken)

Och dig *har* jag litat på, åt dig *har* jag offrat mig. Offrat allt — ja, jag fattar det inte. Jag fattar det inte. Så hemskt fort

förändrades du — så själsrå har du visat dig vara.

(Ferdinand synbarligen mycket illa till mods, han tuggar läpparna och trampar nervöst på samma ställe.)

Jag är en skamfläck på min brors hederliga namn, och om gift kan utplåna den . . .

(Tystnad)

FERDINAND

(mumlar)

Det här är ju förfärligt, förfärligt . . . förfärligt!

JOHANNA

Tänk, att det tycker du!

FERDINAND

(ursinnig)

Det här är de-de-dessutom simpelt, tammefan! . . . rentaf gement . . . att blanda in en som är alldeles oskyldig, hur skulle jag veta hvarifrån du tog pengarna? Jag har ju bara låtit narra mig, jag . . . varit naiv, naturligtvis. Och så skäms du inte att komma med det vanliga fruntimmersgnället om *offer!* Hvad menar du med det? Är det pengarna? Sjutusen har du gifvit mig inalles,

tror jag, i två poster, den summan ska' jag betala tillbaka med ränta, det har du mitt ord på. Och då har vi *offrat* lika mycket hvar. För mig gick en stor del åt till ett par växlar, som inte kunde klareras annorlunda . . . i höstas . . . men grabbat i någon kassa har jag inte! Märker du skillnaden? Hva'?

JOHANNA

(afskyn nästan kväfver rösten)

Skulden är . . . min . . . genom mig blir ingen . . . inblandad. (Bort till ett af fönstren.) Gå, jag hårdar inte ut längre!

FERDINAND

Tror du kanske att Per Ennius svär sig fri?

JOHANNA

(griper efter ett stöd)

Gå, har jag sagt — gå! (Ögonen vidöppna, stirrande ut i månskenet.)

FERDINAND

(sneglar mot tamburdörren)

Ja, han är väl snart här, bror din — har du förberedt honom på hvad som väntar

er? — Nej, nej, inte ens det törs du, när det gäller. Skyll dig själf! (Mellan hopbitna tänder) Men det säger jag genast: lägger du mig något till last vid undersökningen . . . eller förhöret . . . så nekar jag, ingen kan begära af mig att jag onödigtvis förstör min framtid för din skull. (Öfverraskad af en ny ingifvelse) Säg helt enkelt att du *tappat* pengarna! Till exempel. Eller hitta på hvilken förklaring du vill, bara jag inte blir nämnd. Som rättvist är. (Knäpper ihop öfverrocken — försonligt) Och så än en sak: kom inte ombord, hör du, där är säkert mycket folk . . . och nojsigt . . . du kan ju stå på kajen, så misstänker ingen något. — Ja, adjö då! Kanske reder det sig, du är ju inte dum. (Nappar åt sig hatten från en stol.) Hälsa farsgubben! (Skyndsamt ut.)

JOHANNA

(vänder sig om — ansiktsuttrycket igen stelt, nästan som förstenadt; blickar upp mot klockan på väggen.)

Tre, fyra timmar kvar . . .

(Ridå)

2

NATTEN

(Ungefär tre timmar ha förflutit. Samma hvardagsrum som senast, men mörkt — öfverallt mörkt, månen bortskymd. Från hamnen hörs på afstånd en dof, utdragen ångbåtssignal, därpå tystnad igen.)

Så öppnas farstudörren och två personer inträda, JOHANNA och IVAR FELSEN. De samtala lågmäldt, orden kunna icke uppfattas.)

JOHANNA

(tar af sig kappan — sedan in från tamburen)

Vänta ett ögonblick! (Tänder lampan: väggklockan där ofvanför visar half två. Besvarar en fråga) Ånej, det behöfs inte, låt dörrn vara oreglad tills han kommer.

FELSEN

(hänger sin korta, ruggiga päls på en knagg, likaså skinnmössan och vinterhalsduken, slår snön från byxfällarna, stiger öfver tröskeln och närmar sig tveksamt.

Hufvudet är mycket litet, ett långt, rakt hår täcker öronen, tunna mustascher och ett glest haxskägg omge munnen, som ibland dras sned, när han talar. Halsen skjuter högt upp ur en låg och för vid krage.)

En underlig tid på dygnet . . . för ett besök. (Huttrar af kyla, gnider händerna.) Det säger jag än en gång. Med förlof.

JOHANNA

Du har ju inte själf valt timmen, Ivar.

FELSEN

Nej — inte har jag gjort det, nej. Kan jag tryggt säga.

JOHANNA

(rätar på sig för att dölja huru utmattad hon är)

Men jag visste att du skulle göra mig till viljes och komma. När du kan vara oss . . . till hjälp. (Långsamt bort till kakelugnen) Är här kallt? . . . (känner på den) fryser du? . . . fast den är het ännu, jag stängde efter brasan just innan jag gick ut.

FELSEN

Blodcirkulasjonen, Johanna, blodcirkulasjonen — där ligger felet. Åldern för det med sig. (Ler godlynt) Brukar ni också annars (harklar sig) . . . annars elda så sent?

JOHANNA

Nej. — Det var för din skull, du är ju så frusen af dig. Ja, och så brände jag några bref. (Sätter sig vid bordet i fonden.) Vill du inte ta plats, Ivar?

FELSEN

Tackar, tackar — (smått kruserligt fram till gungstolen, vänder den inåt rummet) i den här ska' man ju alltid sitta, om man också stretar emot, Ennius ger inte efter. Det är bara att lyda.

JOHANNA

Ja.

FELSEN

Och i den här satt far din . . . satt och halfsof med tidningen öfver knäna, jag ser honom tydligt för mig, jag var inne på ett

ärendet . . . samma kväll han fick slag. Men det är visst berättadt. Han liksom hajade till lite' — och så var det slut. (Gungar sakta.) Samma kväll. Man lefver i alla fall inte längre än tills man dör, brukade han säga, och rätt fick han. Och rätt ville han ju ha. Beständigt.

(Stoppar oförmärkt en tuggbuss i munnen.)

Hvad tiden går! Hur gammal är du nu, Johanna? Trettitre år, hva'?

JOHANNA

Trettifyra.

FELSEN

Tänk! — Du var bara barnet då, när dödsfallet timade, men jag kommer så väl ihåg honom, jag, alla hans egenheter. Het och häftig och envis var han, gunås . . . som Ennius ibland. Men hederligheten själf. Som Ennius. Riktigt hederligheten själf.

JOHANNA

Ja.

(Paus)

FELSEN

Sa' du att hon där i köket är sjuk?

JOHANNA

(nickar bekräftande)

Half ett var jag hos henne, då sof hon — jag går in dit om en stund. Där är mörkt fortfarande.

FELSEN

Du såg det, när vi kom, hva'? — Jaja, det är sant, från gården kan man till och med se in i rummen, om man vill, jag menar vid ljus, så lågt är det — också till fönstret i din kammare, men du har rullgardiner, det begriper jag nog. Jag minns ännu de där gröna som Ennius köpte hos Markens, de där med skepp och sjöfarande. — Han är rolig med lekandet sitt!

Naturligt — mot kajen är stenfoten högre.

JOHANNA

Ja.

FELSEN

Det är den. Mycket högre.

(Torkar sig omständligt rundt hakan med en stor, blå näsduk.)

Och nu måste man väl tro hvad egna ögon skådat. Nämligen att han for, Ferdinand.

(Johanna reser sig.)

Jag märker . . . du är visst trött, hör du, är det inte tids nog i morgon? Ifall du har något särskildt att omförmåla? Efter hvad det tycks.

JOHANNA

Nej, nej — ingenting. Inte jag.

FELSEN

Är det så?

JOHANNA

(närmare)

Lofva mig bara att inte gå härifrån förrän Per har återvändt! Det är det enda. Lofva mig det, Ivar! Du har ett så bra sätt med

honom, är så trygg och lugnande att vara med, och för dig har han inga hemligheter — ni som hållit ihop alltse'n barndomen! Du måste vara här, när han kommer hem, förstår du, det är bäst på det viset, så att han inte strax känner sig liksom alldeles öfvergifven. — Å, du stannar nog! (Gest mot dörren till broderns rum) Där inne har jag bäddat åt dig — på soffan, du vet.

(Trädgårdsmästarn sitter med ryggen krökt, fingrarna instuckna mellan knäna.)

Jag ber dig, Ivar, hjälp honom, om du det förmår, kanske finner du på någon utväg — hjälp Per, han har ju hjälpt dig! Jag är inte i stånd till det mer, har inte ens . . . jag har inte ens rätt till det, jag. Så kan det gå, så kan allt förändras. Men ni båda ska' ändå tänka vänligt på mig, det vill ni ju försöka — inte sant?

(Tillägger med dämpad röst, läpparna darra)

Och tack för din trofasthet, Ivar, nu och alltid! — Säg Per att jag har lagt mig, han

vill inte att jag väntar på honom i natt.
(Tvekar) Säg att jag bad . . . nej, säg ingenting!
Bara att jag gått till hvila. Till ro.

(Paus)

FELSEN

Har man hört! Det var underligt! Och
du gör det ännu underligare.

(Tuggar och funderar.)

Hm — nu är han på kontoret, sa' du?

JOHANNA

Ja.

FELSEN

Något allvarsamt . . . således? Där menar
jag.

(Johanna tiger.)

Hvad kan det vara?

JOHANNA

Det får Per omtala.

FELSEN

Får han det? Kanhända inte han håller . . .

JOHANNA

(ifrigt)

Men hitta på ett ärende . . . hvarför du är kvar så här sent. Inte ett ord om att *jag* hämtade dig! (Bedjande) Och se'n stannar du hos honom, Ivar? Tills det blir morgon. Tills det blir . . . ljusare.

FELSEN

Ärende finns det alltid, det är inte svårt att hitta på.

JOHANNA

Nej, det tänker jag.

FELSEN

Väl till märkandes: inte lät Ferdinand affärda sig så utan fordringar håller, det har du säkert gissat, du som känner honom.

JOHANNA

(skrämsel i blicken)

Gissat? Hvad då?

FELSEN

Minsann jag begriper hvar han skaffar sig kredit . . . såsom han rumlar och rumsterar! Och jag skäms att fråga. Något smått fick han ju såldt på utställningen i höstas, men stor blef väl den summan inte, för jultiden ansatte han mig nära på hvar dag Gud gaf. Och det gick som han ville — i lördags måste jag ro ut med hvad jag lagt undan för . . .

JOHANNA

(afbryter ångestfullt)

Inte begära något af Per, hör du! Det är synd, synd! Han *kan* inte mer. Du anar inte hur knappt vi . . . hur fattigt och knappt han har det, så hjälpsam som han

varit. Titta omkring dig för ro skull! . . . ser här rikt ut? På sig själf kostar han ingenting, bara ger, ger . . . af det lilla han har kvar.

FELSEN

Det stämmer, där drog du Per Ennius opp med roten!

Men jag kunde inte annat, så'n stackare är jag, fast det egentligen är *hans* pengar, jag hade ju inkom lagt undan dem för hans räkning, jag menar för Ennius — som afbetalning på skulden. Enligt löfte.

(Tuggar fundersamt.)

I stället fick Ferdinand dem. I stället gaf jag dem åt Ferdinand. Var det mycket orätt gjordt, tycker du?

(Johanna stum och orörlig, ögonen slutna.)

Hade du nekat . . . du, Johanna? I mitt ställe.

(Intet svar.)

Hade du?

JOHANNA

(med bruten stämma)

Vi... vi missbrukar hans... godtrogenhet
... alla.

FELSEN

Gör vi det? (Spasmodiska ryckningar kring munnen.) Månne man nu kan säga det? Och tror du att Ennius skulle tycka detsamma? Och hur skulle jag bli af med Ferdinand på annat vis, tror du?

Ånej — Per Ennius är inte den som dömer andra för strängt, bara man riktigt förklarar allting för honom. Och han vet se'n gammalt hur jag har det. Därför retas han ofta med mig och frågar: »Är det tomt i fröhuset nu igen,¹ gamla Kurbits?» Det är *jag*, det — (icke utan en smula viktighet) på latin heter den *Lagenarja*. Vettenskapligt.

Men jag tänkte säga... ja, inte nändes jag oroa honom, när vi råkades

i går på banken, det är först om fredag han behöfver pengarna, och kanhända lyckas jag skrapa ihop dem på annat håll till dess. (Högtidligt) Jag ska' betala alltihop tillbaka, hvarenda slant, det har han mitt ord på.

(Med en häftig åtbörd lägger Johanna armarna för ansiktet och brister ut i ett lågt, hysteriskt skratt, som nästan omedelbart öfvergår i halfkväfda snyftningar.)

Ja, för han ville inte ha papper på det. (Oförstående — igen de spasmodiska ryckningarna synliga.)

Gud hjälpe oss svaga, syndiga människor! . . . lifvet är inte så lätt att lefva som man i begynnelsen tror, det har nog också vi två kommit till insikt om, Johanna. Jag har genomgått mycket i min tid, jag.

(Utan att lyfta blicken från mattan, grufvar sig.)

I all synnerhet påkostande och för mig skamligt . . . därför har jag inte håller berättat det för dig, men du har säkert hört det af Ennius, och för resten är det ingen hemlighet, antar jag: *min* son är Ferdinand inte. Samvetet dref Iverine till bekännelse

kort innan hon dog — det var flussen, som slog sig på lungorna. Hon sa' att hon fallit för djäfvulens frestelse, hvem han nu var, jag skämdes att fråga, så'n stackare är jag . . . och sitt eget kött, sa' hon . . . ja, det är kryddor från främmande land för dig, Johanna, så kallar Ennius allt så'nt där slags spring. Gud hjälpe oss svaga, syndiga människor, jag säger det än en gång, Gud hjälpe oss, när *den* lustan faller på! Iverine stod inte emot, hon var immerfort liksom . . . liksom vidlyftig i det sortimentet, Iverine. Gråta och be om förlåtelse, det kunde hon, det var hon stark i — någon bättring blef det aldrig af. Och Ferdinand har sinnesriktningen efter henne.

JOHANNA

(följer icke med — har låtit armarna maktlöst sjunka, yttrar långsamt)

Men otacksam är jag inte, hur jag än handlat, jag var så förvirrad, så djupt rörd . . .

FELSEN

(hastigt)

Hvad säger du?

JOHANNA

(som i yrsel, allt snabbare)

— och så här måste ju slutet bli, så här måste ju slutet bli . . . (griper sig med båda händerna om hufvudet, böjer kroppen bakåt) jag hårdar inte ut, jag har inte krafter mer, jag har lidit så mycket, hör du det, Per, men det är rättvist, rättvist . . . och ingen tid att förlora, det inser du nog, Per . . . Per . . . (skriker) *Per! . . . förlåt mig! . . . kära, gamla bror . . .*

FELSEN

(alldeles handfallen)

Herregud, hvad har då händt?

JOHANNA

(samtidigt)

— annars blir det för sent . . . jag *måste* ju det, jag får inte dröja längre . . . (glider ljudlöst in i sin kammare.)

FELSEN

(bestört upp ur gungstolen)

Johanna . . . nej, nej, Johanna . . . låt inte förskrämma dig så där, kärahjärtandes! (Lyssnar nära den stängda dörren, utan att våga röra vid låset.) Det var tanklöst af mig att prata. (Lyssnar ånyo.) Jag hör inte om du svarar, men lägg dig nu bara, vännen! Ennius kommer väl snart, jag väntar nog, jag har ju böckerna hans att titta i, han har en om Ceylon och allt det sköna där växer. — Som sagdt, lägg dig nu bara, jag ska' nog vänta på honom.

(Huttrar af inre uppskakning. Mäter golvet med stora steg — emellanåt en förstulen blick upp mot väggklockan, eljes hakan tryckt mot bröstet — utbrister slutligen, denna gång högt för sig själf, i det han tvärstannar)

Herregud, hvad har händt!

(Så spottar han beslutsamt ut tuggbussen i ena kakelugnsvrån, går mot dörren till höger i fonden, men ändrar sig och blir stående framför ett af fönstren. — Nu inträder

ENNIUS

obemärkt, efter att ha lämnat paletå och hatt i tamburen. Hans uppsyn är *fred*, hvarje hans rörelse behärskad.)

Du är här, Ivar.

FELSEN

(vänder sig om — de nicka åt hvarandra, utan förvåning å någondera sidan.)

Fäst dig inte vid det, om så skulle vara fallet.

ENNIUS

Bra, bra. (Flyttar blicken tanksprid, nästan främmande, från ett föremål till ett annat.) Och man är då hemma. Som efter en lång resa.

FELSEN

(deltagande)

Känner du det på det viset, Ennius?

(Då intet svar följer och tystnaden blir honom för tryckande)

Rummet är nog sig likt, ingen förändring därvidlag.

ENNIUS

Jag ser det.

FELSEN

Go'afton för resten!

ENNIUS

(igen en nick)

Det är natt, Ivar. Det är natt.

FELSEN

Ja, det är långt lidet redan.

ENNIUS

Och mörkt. (Far hastigt med ena handen öfver ögonen.) Så mörkt att jag inte ännu riktigt skönjer hur jag ska' kunna ta mig fram, fast jag vet vägen.

FELSEN

(efter ett litet uppehåll — enkelt)

Inte går du vilse . . . du, Ennius.

ENNIUS

Gud förbarme sig, hvad vi är kortsynta!

(Ett slag öfver golfvet; därpå med stark tonvikt)

Jag har förgått mig svårt, Ivar, det är hvad jag har gjort. Den sanningen ska' du ha klar för dig.

Hädanefter får jag inte säga ett ondt ord om någon mänska.

(Stilla in i sitt rum, hvarifrån han snart återvänder, iförd den stickade yllejackan.)

FELSEN

(villrådig; har stoppat en ny tuggbuss i munnen och närmar sig gungstolen)

Hör du — om jag inte är till hinder, så kanhända slår jag mig ner? Med förlof.

ENNIUS

Gör det! (Sätter sig till vänster om klaffbordet.)
Men hållre här. Vid lampan.

FELSEN

Inte på den vanliga platsen . . . således?

ENNIUS

Nej, kom närmare! Vi ska' tala sakta, så att Johanna inte vaknar.

(Felsen lyder, synbart bekymrad, men utan att invända något.)

Träffade du henne?

FELSEN

(motsträfvigt)

J-a.

ENNIUS

Har hon sagt något, så tro det inte!
Skulden är min, det kan jag bäst bedöma.

FELSEN

Hon har ingenting sagt.

ENNIUS

Är det sant?

(Lutar sig bakåt, skarpa veck mellan ögonen.)

Men hvarför . . . hvad vill du egentligen?
Säg! Midt i natten.

FELSEN

(tuggar)

Ferdinand reste, och eftersom jag var
här utanför . . .

ENNIUS

Hade hon då inte lagt sig? För länge
se'n?

FELSEN

Jag . . . (sväljer) jag frågade inte.

ENNIUS

Så-å. Hvem öppnade för dig?

FELSEN

Dörrn var oreglad. Du hade inte reglat dörrn.

ENNIUS

Hur vet du det? Är det sant? — *När träffade du henne?* (Stryker sig öfver hjässan.)
Nej, nej, bry dig inte om att ljuga, det kan du ändå inte!

(Stiger upp och står en stund eftersinnande.)

Bara *ett* önskningsmål hade jag, ett enda, nu har jag inget mer för egen räkning. Nu har jag viktigare göra än att tänka på mig själf. Så mycket skönjer jag. Och redan det är en stor upptäckt.

(Kniper ihop munnen, blinkar ifrigt.)

Kan du tro, Ivar: Grandiner har ofta berömt mig! Ja, det är sant. Han har funnit mig pålitlig, Ivar. Pålitlig. För han är god och hjälpsam och öfverseende, förstår du, och så är vi ju gamla skolkamrater — fastän jag inte blef student. Men när han erbjöd mig den här filialen, borde jag ha

sagt: nej tack, kära Bror, det går öfver min horisont, bjud åt de andra herrarna! Per Ennius är annorlunda i hufvudet än klokt och praktiskt folk bör vara, han duger egentligen bara till att fara öfver hafven . . . till fjärran, fjärran land. (Ler sorgmodigt) På kartan.

Men vi var två, som skulle lefva — Johanna och jag. Därför tog jag emot anbudet. Jissus, ja! . . . brukar Olivia säga.

(Trädgårdsmästarn tuggar fundersamt.)

Orkar du höra på mig?

FELSEN

Vi har ju vakat en och annan gång förr med hvarann, Ennius. Både när det varit nöjsamt och när det varit . . . som nu.

ENNIUS

(ser fast på den andre)

Det har aldrig varit som nu. Aldrig.

FELSEN

Kanhända det. Lifvet är inte misskund-
samt, det har du och jag kommit till insikt
om tidigt nog.

ENNIUS

Hvad sa' hon?

FELSEN

Hvem då? Johanna?

ENNIUS

Ja.

FELSEN

(slätar och synar bordskifvan — dröjer)

»Per får tala om det», sa' hon.

ENNIUS

(andas ut)

Bra, bra. — Rätt så, rätt svaradt.

(Infar sin förra plats. Glädtigare)

Du har varit blind, Ivar. Men jag är
säkert inte lätt att genomskåda, det kan
jag förstå. Du har inte sett längre än näsan
är lång, Ivar. Har lika svaga ögon som jag.

FELSEN

(lyfter hufvudet)

Hör du — kanhända blir det lite' grand lättare, om du delar med dig och inte gömmer det . . . hvad det nu är? Mig känner du ju till beskaffenheten.

ENNIUS

(sträcker sig efter vännens högra hand, som hvilar på bordet, och sluter den i sin)

Tack för att du alltid är dig lik . . . gamla Kurbits!

FELSEN

(buttert)

Tacka fan för det! Vid våran ålder är det stört omöjligt att bättra sig, hur man än bråkar.

ENNIUS

(häftigt)

Inte ta modet ifrån mig! Jag behöfver hvar smula . . . (kommer ihåg sig, sänker rösten) h-sch, påminn mig för all del! . . . vi ska' tala sakta, så att Johanna inte vaknar.

FELSEN

(osäkert)

Å, hon sofver för länge se'n, inte hör hon något mer.

ENNIUS

Ja, ja, pulvret har väl verkat.

FELSEN

Pulvret?

ENNIUS

(spritte till, reser sig)

Hvem där? — Är där någon?

FELSEN

Hvad nu?

ENNIUS

Besynnerligt! Jag tyckte alldeles att jag hörde . . . (går med varsamma steg ut i tamburen, trefvar framför sig i halfdunklet, en käpp faller —) S-sakramentskade . . .! (Öppnar dörren till förstugan.) Är någon här? Hva'? (Lyssnar.) Är någon här? (Stänger — möter på återvägen trädgårdsmästarn.) Det var då besynnerligt! Jag tyckte alldeles

att någon kom in, det kändes ju ett kallt luftdrag utifrån, kände du inte? Som om någon passerat här igenom — eller hur jag ska' beskrifva det.

FELSEN

(undvikande)

Man tycker så mycket, Ennius, när sinnesjämvikten fallerar. Och till i mörka natten!

ENNIUS

Du har rätt. (En smula generad) Besynnerligt i alla fall: jag hade strax liksom det intrycket, att så där stiger ingen annan än . . . (ler tvunget) ja . . . än döden . . . öfver ens tröskel. — Hvad allt kan man inte inbilla sig! När någonting . . . fallerar.

(Båda återta sina platser.)

Var jag för högljudd?

FELSEN

(drar på orden)

Ånej — ingalunda.

ENNIUS

(osäkert)

För hon sofver, naturligtvis . . . Johanna.

(Paus)

Det är mot henne jag har förgått mig, Ivar, och nu får vi snart se, om jag är karl att bära ansvaret.

(Knäpper ihop sina händer.)

Jag har upplefvat tjugo år under de sista fyra timmarna, vet du . . . där jag satt vid Johannas skrifbord. Ensam på kontoret. Vid Johannas skrifbord.

Jag har liksom . . . jag har seglat på ett upprördt haf, vet du, ett svart och upprördt haf, inte som på kartan, det var ingen lek, ingen rolig färd den här gången, ingen tillflyktsort inom synhåll. Och det var mer än lifvet det gällde. Men nu har jag ändå landkänning, så till sägandes, jag har fått ögonen öppna för ett underbart land . . . eller en ö helt nära, en Längtans ö, som jag aldrig riktigt lagt märke till, aldrig ens

brytt mig om att lägga märke till eller riktigt lära känna. Och den önskan är ett hjärta, vet du. Och det hjärtat är Johannas.

(Tydligt, ehuru i en låg hviskning)

Jag har varit i nöd, Ivar. Då först begriper man allt sånt där.

FELSEN

Ja, ja, Ennius.

ENNIUS

Då först begriper man det. Och nu har jag kursen klar, klarare för hvar stund som går. — Och det ska' bli annorlunda. Rättfärdigare.

FELSEN

Skulle hon ta in ett pulver, sa' du?

ENNIUS

Ja. (Blinkar mot lampskenet.) Orkar du ännu höra på mig? Det är sent.

FELSEN

Eller kanhända inte för tidigt att du öppet talar om alltsammans — ifall det är meningen?

ENNIUS

(stryker sig öfver hjässan)

Tänk, Johanna anser att hon och jag är så olika, det är nu hennes erfarenhet.

Hm.

Innan jag gick sa' hon: »Förstå mig kan du aldrig.» — Hvem vet!

Mycket, mycket lämnar hon ju oförklaradt och osagdt i hvad hon skrifer om sig själf . . . och om det andra. Ja, för hon har skrivit till mig, ser du. Så fint och vackert! Och nu måste jag ha tålmod, tills hon kan ha förtroende, fullt förtroende. Inte sant?

Jag är femton år äldre än hon, i det allra närmaste, därför har jag ingenting begripit. Det låter ju konstigt, men så är ändå fallet, så går det ofta mellan syskon,

mellan bror och syster, så kan det gå, kanske det där att se hvarann för jämnan är orsaken. Ensamt och trist och eländigt har hon haft det, slit och besvärligheter hemma, dagligen detsamma på kontoret, allt det har hon mig att tacka för. Följaktligen är skulden min, jag får inte undandra mig. För det var jag som skaffade . . . eller påtrugade henne platsen, jag väckte förslaget, Grandiner fann det mycket oegentligt, hon är ju min köttsliga syster, men jag var envis som vanligt — och han gaf efter. Jag dref min vilja igenom, jag. Och det var en stor, stor synd, en stor orättfärdighet.

FELSEN

Nå, nå, hör du . . .

ENNIUS

(barskt)

Du ska' vara tyst, Ivar, nu är det inte fråga om lökarna dina! Per Ennius har ändtligen kommit till klarhet — fastän för sent.

Just då var hon ung, just då var hon idel . . . liksom idel undran och dröm, allt det inre lifvet längtade efter lifvet utomkring. Herregud, jag känner ju lite' till den längtan! På mitt vis. Men hon är kvinna, hon. Och det har jag i min envetna själfklokhed inte besinnat, utan stängt in henne som i ett spinnhus och tyckt att hon bara skulle förtjäna, förtjäna, förtjäna — har jag kanske inte det? Till och med låtit henne sköta mina åligganden, månad efter månad. Nu senast. Så ha de bästa åren i hennes lif . . . gått förlorade. Utplånats.

FELSEN

Skrifver hon det?

ENNIUS

(kort)

Nej.

FELSEN

Ja, hvad vet jag!

ENNIUS

Vi människor, Ivar, vi hinner vara så gemena mot hvarann inbördes, medan vi lefver, och ändå är det en så knappt tillmätt tid. Här har jag gått och varit vänlig mot Johanna, enligt egen förmodan, jag har gått omkring och varit småvänlig i största allmänhet, utom de gånger jag inte varit det — kan du tänka dig något gemenare? Sällan eller aldrig hinner vi med riktigt öm iakttagelse, riktigt varmhjärtad vilja och gärning.

Fy tusan! Vi, jordytans skabb!

FELSEN

(söker lägga band på sin otålighet)

Visst är det sanning i hvad du säger, Ennius. Berätta på nu!

(Paus)

ENNIUS

Nåja, i morgon kommer Grandiner.

FELSEN

Direktörn! Hvarför då?

ENNIUS

Jag fick bref med kvällsposten — helt vänligt skrifvet, efter hvad jag kan finna, kanske en liten smula sirligare än annars. Vänta, så ska' jag hämta det, jag har det i andra rocken. I sofrummet. — Du är ju inte rädd för att sitta allena i mörkret, hva'?

(Tar lampan och aflägsnar sig. Nu märks det att dörren till Johannas kammare icke sluter tätt till — ett svagt ljussken tränger genom en af springorna, likaså genom nyckelhålet.

Ennius åter synlig —)

Äsch, inte hittar jag brefvet! Jag hade det med mig till kontoret och glömde det, naturligtvis. (Ställer lampan på salongsbordet.) Men hvad är meningen . . . är det åt dig det är bäddadt, Ivar . . . där inne? På soffan. Eller åt hvem? Nyss såg jag det inte.

Är det Johannas påfund?

FELSEN

(har rest sig, tydligen i hög grad upprörd, pekar)

Hon har ljus ännu!

ENNIUS

(stannar, slagen af den andres förändrade min och hållning)

Men . . . men det är ju underligt!

(De stirra på hvarandra i stum och stigande ängslan.)

Eller hvarför är du så . . .? Säg då något!

FELSEN

Kanhända har hon bara glömt att släcka?

ENNIUS

Nej, nej —

(Ett par steg öfver golfvet, så stannar han igen.)

Men det är ju underligt!

FELSEN

Tror du att vi har väckt henne?

ENNIUS

Nej, nej . . . (på tå bort till systemens kammardörr, lyssnar; därpå med vanlig röst)

Johanna — är du verkligen vaken ännu, vännen min?

(Paus. — Till Felsen, hviskande)

Hon svarar inte. Har hon somnat, så bör vi väl låta henne . . . hvad är riktigast? Men tänk, om . . .

FELSEN

Just det — tänk, om något . . .

(Ingendera vågar fullborda meningen.)

ENNIUS

(högre)

Är du vaken, Johanna? — Har du alls lagt dig?

FELSEN

Inte hörs det där.

ENNIUS

(knackar sakta)

Det är jag, kära vän, det är Per — bli inte skrämmd! (Starkare) Får du inte sömn, hva'? Eftersom du har ljuset tändt. (Trycker ena handen mot hjärtat) Herregud, hvad ska' jag ta mig till!

FELSEN

Är regeln för, manne?

ENNIUS

(andas kort)

Hvad ska' jag ta mig till? När hon inte svarar.

FELSEN

Har hon regeln för?

ENNIUS

(döf för hvarje tilltal)

Kära, lilla syster min, var inte ledsen öfver att jag stör dig! Men du gör mig orolig. — Är du inte där inne?

FELSEN

Jo, jo, jag såg ju henne gå dit.

ENNIUS

Eller är du sjuk? (Vrider på handtaget — nedtill pressar han samtidigt på med ena knät.) **Johanna!** — Jag blir utom mig, Johanna! (Hest, mellan hopbitna tänder) Det är en hake som stänger, jag känner det. Och hon hör ingenting . . . hör ingenting. (Skakar dörren) **Jo-han-na!** (Lyssnar fortfarande.) **Öppna, Johanna!**

(Sedan allt våldsammare, ehuru förgäfves)

Johanna! . . . öppna! Hvarför öppnar du inte? Eller har du . . . har du gjort dig illa på något vis?

(I gränslös skräck, ropar)

Johanna!

(Tystnad. — Han släpper handtaget och vänder sig om, blicken förvildad)

Nu förstår jag . . .

FELSEN

(skälfvande)

Hvad var det för ett pulver?

ENNIUS

— också hennes ord . . . att det var det enda hon kunde göra.

FELSEN

Gud hjälpe oss arma, syndiga människor!

ENNIUS

(riktar ansiktet uppåt — ett ansikte, från hvilket all trohjärtad barnslighet vikit, uttrycket har hårdnat för att icke mera förmildras)

Nu har Per Ennius fått sin dom.

(I detsamma erinrar han sig något, skyndar till tamburen och därifrån ut genom förstugan.

Felsen står orörlig kvar, ända tills

OLIVIA

kommer instultande — en liten, krokryggig gumma, klädd i kort underkjol och med en sjal svept kring axlar och armar. Oordnade, grå hårtestar hänga nedåt nacken. Dubbla par strumpor på benen, filtskor på fötterna.)

Jissus, så'nt oljud! Och det midt i natten.

FELSEN

(blir henne varse)

Är du alldeles rasande!

OLIVIA

Det kan en bli med mindre, tycker jag.

FELSEN

Inte var det du som skulle vakna.

OLIVIA

(argt)

Vill trädgårdsmästarn sofva själf, så nog ska' jag väsnas i stället.

FELSEN

(sjunker ned på en stol)

Stackars, stackars Ennius!

OLIVIA

Hvad är på färde?

FELSEN

Hon har tagit . . . (rättar sig) säkerligen har en olycka timat, en . . . en olyckshändelse.

OLIVIA

Jissus!

FELSEN

Och vi slipper inte in. (Pekar) Dit. Det är stängdt.

OLIVIA

Innanför då? Hos fröken?

FELSEN

Ja, ja, du hör ju det.

OLIVIA

Nå, men . . . inte har dörrn mellan hennes och min kammare någon rigel.

FELSEN

(far upp)

Har den ingen?

OLIVIA

Jag må väl veta det, jag som . . .

FELSEN

(afbryter)

Där är han!

ENNIUS

(brådstörtadt in tillbaka, skodon och benkläder snöiga, flämtar)

— den är snedt nerdragen, hennes rullgardin, jag kunde se ett hörn af kammarn . . . från drifvan under fönstret, hon ligger fullklädd på sängen . . . med kroppen så onaturligt vriden . . .

OLIVIA

Jissus!

FELSEN

Hit . . . den här vägen!

ENNIUS

(barskt)

Skrik inte!

FELSEN

(lägre)

Den här vägen. Genom köket.

ENNIUS

Det är sant! (Tränger sig förbi de andra.) Den glömde jag . . .

(Scenen tom. — Kort därpå hörs

OLIVIA

gällt och snyftande jämra sig) Oj, oj, hon är död . . .
död! . . . Johanna vår är död — (Tvärt afbrott.
Efter en stund några enstaka, dämpade utrop, omöjliga att
på afstånd uppfatta. Sedan tystnad igen, djup tystnad.

Plötsligt står Ennius åter i hvardagsrummet — stilla,
utan ord, utan gester. I dörren till vänster, som han lämnat
öppen efter sig, syns

FELSEN

torkande kinderna med sin ena hand, i den andra håller
han ett bref, hvars utanskrift han stafvar på)

Hon har skrivit det här, Ennius, det
låg på byrån — (har svårt att läsa för tårarnas skull)
Till . . . Till herr direktören . . . Seth Evertson
. . . Grandiner.

ENNIUS

(nickar långsamt, gång på gång, svarar entonigt)

Ja, ja, ja, hon vill ta skulden på sig, jag vet det, hon vill ta hela skulden på sig, det är lätt att inse, det är likt henne . . . så god som hon var. Det hjärtat, det hjärtat! (Med ens rätar han på sin lilla, oansenliga gestalt.) *Nej*, säger jag. (Rycker till sig brevet, rifver det itu, går till kakelugnen, drar ut spjällen, öppnar luckorna — några kol glöda ännu och en låga flammar upp, när han kastar in bitarna.) *Så*.

(Hastiga repliker)

FELSEN

(som stått mållös)

Hvad gör du! Hvad fattas dig?

ENNIUS

Det är jag som begått brottet.

FELSEN

Hvad för ett . . . brott?

ENNIUS

Försnillningarna.

FELSEN

Ha-har du . . . ?

ENNIUS

Ja.

FELSEN

Ur kassan?

ENNIUS

Ja. Naturligtvis. Jag har spelat . . . nej, det har jag inte . . . jo, terminsspel, det vill säga . . . och förlorat. Och så tog jag ur kassan.

FELSEN

(med nästan leende öfvertygelse)

Aldrig här i världen!

ENNIUS

(hårt)

Tror du mig inte? — Jag är slug, ser du, jag har fört er alla bakom ljuset. Dig med.

OLIVIA

(listar sig in)

Hör nu, är det inte riktigast att hämta en doktor?

FELSEN

(griper tillfället begärligt)

Låt mig! . . . jag är strax tillbaka, det tar inte lång stund, Striemann bor ju här vid första tvärgatan — (nappar i tamburen åt sig skinnmössan) ifall han inte sitter på klubben — (med gråten i halsen, just innan han rusar ut) och så en annan sak, Ennius: jag har trettifyra rosor blommande, jag räknade dem i morse, lika många som Johanna hade år . . . dem ska' hon ha allihop!

(Farstudörren smäller igen efter honom.)

OLIVIA

Hvad han nu var flink! Och utan pälsen!
— (Paus) Jasså, bara trettifyra år . . . ja, ja. Och jag är öfver sexti.

ENNIUS

(stråft)

Gå och lägg sig!

OLIVIA

(i ynkelig ton)

Tänk, att jag som är så sjuk har blifvit så gammal!

ENNIUS

Gå och lägg sig, sa' jag! Hvad tjänar det till att spöka här, när doktorn kommer!

OLIVIA

Det är sant nog, det.

ENNIUS

Och i morgon skaffar jag dig plats på sjukhus, det lofvade jag Johanna.

OLIVIA

(förskräckt)

På sjukhuset! Nej, Jissus! . . . förr blir jag frisk med detsamma, så gruffligt som det är nu.

ENNIUS

Du hör mina ord. Och ge dig af nu! Jag vill vara ensam med . . . med syster min.

(Uppbrusande)

Hvarför sölar du? Hvad glor du på? Tror du kanske att jag inte är karl att försvara henne, hva'?

Låt dem komma bara . . . *mänskorna!*

OLIVIA

Inte sa' jag något. (Drar sig skyggt undan genom köksdörren.)

ENNIUS

(mumlar)

Jag var visst häftig igen — (på väg in till den döda, griper sig med båda händerna om hufvudet) du skulle inte . . . inte ha öfvergifvit mig, Johanna!

(Ridå)

3

MORGONEN

(Natten förbi, grå morgondager i stället för lampsken —
eljes scenen oförändrad. Alla tre dörrarna stängda. Vägg-
klockan i fonden visar half tio.)

FELSEN sitter vid klaffbordet, trött och hopsjunken.
Vänd mot honom, med ryggen mot den hvitmålade
skänken, står

MADAM ÖRT

ett fruntimmer af mycken värdighet, i svart klänning och
med svart duk på hufvudet. Armarna korslagda mellan
det fylliga bröstet och den runda, framskjutande magen.)

Ja, så skulle man tycka!

(Paus)

Jag menar . . . hushållerskan är ju helt
kry i dag, fast hon ligger och grufvar sig
öfver allting. Allra mest öfver sjukhuset.
Att hon ska' flyttas.

Han är fasligt bestämd af sig, herr Ennius.
Fasligt bestämd.

FELSEN

Han är det.

MADAM ÖRT

Hörde jag rätt, så var hon i går ett tag alldeles från fattningen, den här Olivia. Förskräckelsen i natt bara piggade opp henne, så märkvärdigt skapade är vi.

FELSEN

Somliga af oss.

MADAM ÖRT

Men till att stå och koka är hon ännu för skraltig. Och det är ledsamt. — Jag igen är förkyld, jag.

(Felsen tiger.)

Har trädgårdsmästarn verkligen inte sofvit en blund i natt?

FELSEN

Nej.

MADAM ÖRT

Det är också ledsamt. Och inte herr Ennius håller?

FELSEN

Nej.

MADAM ÖRT

Kors, så galet! Mänskan behöfver sömn, vet jag, mycket sömn, *ordentligt*, för att bli mänska igen. Ja, för att komma till krafter.

Men all världens bedöfningsmedel, när jag går till sängs, hvad gör jag med dem? Örat på dynan, strax somnar jag. Det vill säga . . . först läser jag aftonbön, naturligtvis, hvareviga kväll samma, så slipper jag tänka. Se'n somnar jag. Se'n sofver jag.

(Kliar sig i hårfästet.)

Underligt för resten att fröken Johanna så där kunde ta miste på pulver! Efter hvad herr Ennius påstod. Och han var fasligt bestämd.

FELSEN

Han är det.

MADAM ÖRT

Hvad hade hon giftet till?

FELSEN

Jag tror för något slags (hutttrar) fotograferande.

MADAM ÖRT

Å-håå.

FELSEN

Det lär användas i den handteringen.

MADAM ÖRT

Å-håå.

FELSEN

(suckar djupt)

Lika sorgligt ändå, alltsammans!

MADAM ÖRT

(ändrar strax min)

Ja, ja, ja. Men vi ska' inte glömma att erinra oss apostelns ord, när han tröstar de bedröfvade: Varen starke, säger han, varen starke och ståndaktige i tron, mine vänner! — Det är andemeningen. Ungefärligen.

(Kliar sig på handlederna.)

Hon ser så lugn och bra ut, där hon ligger, fröken Johanna, ansiktet är riktigt

vackert. Riktigt som om hon lefde. Jag påminner mig en psalmvers . . . en psalmvers, som lyder:

»Ack, hur svårt är mitt . . . (tar brådslande fram näsduken och snyter sig. Börjar om, tonvikten på rimmen)

Ack, hur stort är mitt elände,
gråt och jämmer är min spis,
sedan Gud sig mot mig vände
med sin . . . sin grymhets skarpa ris!
Han har mig i mörkret fört,
all min glädje platt förstört,
mina lemmar sönderslagit
och min fågring från mig tagit.»

(Kliar sig under ena armen.)

Det passar då inte alls in på fröken Johanna, det! Tvärtom. Hon har vunnit.

(Dörrklockan i tamburen ringer.)

FELSEN

(spritte till)

Säkerligen gäller det mig! Flickan i butiken är tillsagd . . .

MADAM ÖRT

(afbryter)

Bli sittande bara! . . . Jag gissar det är frukosten, lite' varmt från värdshuset här bredvid, de lofvade skicka, jag talte med ägarn själf och han lofvade. Man måste tänka på det lekamliga också, svälta ökar sorgen, vet jag.

(Aflägsnar sig. — Nästan genast tillbaka, förargad)

Allt möjligt pack, som löper i trapporna! . . .

(blickar upp mot klockan i fonden) först elfvatiden är maten att förvänta, jag glömde det. — Är trädgårdsmästarn mycket hungrig?

FELSEN

(stoppar en tuggbuss i munnen)

Ånej, tankarna ha varit annanstans. Och jag har tobaken.

MADAM ÖRT

Men jag är van att äta *ordentligt*, jag, så lefver man.

FELSEN

Hvem var det?

MADAM ÖRT

Bara en som tiggde. En käring.

FELSEN

Gaf madammen något?

MADAM ÖRT

Hur i Herrans namn skulle jag det! Bäst att vara försiktig, man vet ju aldrig hvad det är för folk.

FELSEN

Fröken Johanna skulle ha gifvit, hon.
(Enkelt) Det är liksom sed här i huset.

MADAM ÖRT

(kränkt)

Ja, titta i skafferiet, var god! Eftersom han vill anmärka. (Fnyser) Inte går jag med pengar på mig i den här klänningen! Jag har börsen i kvarteret mitt. Och hvar ta en brödkant?

(Lugnar sig.)

Att hon var snäll och tillmötesgående, fröken Johanna, det medger jag nog.

(Paus)

FELSEN

På hvad vis blef *ni två* bekanta med hvarann? Jag undrar.

MADAM ÖRT

(misstänksamt)

Så-å? — Jag har en kusin, som är änka och bor på landet, ett stycke utanför sta'n, hos henne var fröken Johanna logerande en vecka i somras. (Hvasst) Vet inte trädgårdsmästarn det?

FELSEN

Nej.

MADAM ÖRT

Kors! Den enda som gjorde visiter var unga herrn, jag menar unga herr Ferdinand, han kom alla kvällar spatserande . . . och ibland stannade han till klockan ett, sa' kusin min. Presenterad för honom blef jag inte, men han är ju bildad och prydlig, man fäster sig vid personen och frågar efter namnet. — De tycktes ha så roligt tillsammans, sa' kusin min. Och vara öfverens. Sa' hon.

FELSEN

(de spasmodiska ryckningarna synliga — mumlar)

Inte vill jag höra något.

MADAM ÖRT

(menlöst)

Var det illa? — Fröken Johanna riktigt sken af belåtenhet den tiden, se'n förändrades hon, hvad som nu var orsaken? Jag är aldrig nyfiken.

Ja-a, där blef vi bekanta. Och i går tog hon fatt mig på gatan, jag är ledig för tillfället.

(Snyter sig.)

Hvem hade kunnat tro att jag skulle komma så till pass! Visste hon det själf, manne? När hon bad mig hit. Hvad tror trädgårdsmästarn?

(Dörrklockan i tamburen ringer.)

FELSEN

(far upp med ett ryck)

Nu är det säkerligen till mig!

MADAM ÖRT

Eller tänk, om frukosten . . . nej, nej, jag vet, det är från begravningsbyrån.

(Båda ut, scenen tom. Så höras röster — efter en stund inträder direktör

GRANDINER

och bakom honom trädgårdsmästarn. Den förre är en lång, till utseendet gammal man, med afmätta rörelser. Håret grått, nästan hvitt, skägget likaså. Blicken mild, men vaken och iakttagande.)

Att Ennius, stackare, känner sig djupt förkrossad, det är ju naturligt, det är ju naturligt.

FELSEN

(hviskande)

Men ingalunda det värsta.

GRANDINER

På hvad syftar herr . . . ?

FELSEN

(huttrar af ifver)

Det finns också något . . . något som är . . . *onaturligt*. Och han ger inte efter.

GRANDINER

Hm. — Förlåt . . . den där barndoms-
vännen, som han brukar tala om, och herr
trädgårdsmästarn . . . är det en och samma
person?

FELSEN

Ja.

GRANDINER

Jag gissade det. (Gest) Och nu är han där inne? . . . Ennius. I sitt rum.

FELSEN

Ja.

GRANDINER

(sänker stämman)

Då hinner vi nog inte . . .

FELSEN

(brusar ut)

Han är så orimlig, orimlig, så stört omöjlig! Och han tror redan allt hvad han ljuger på sig. Fullt och fast. Ger inte efter.

GRANDINER

(småler)

Nej, nej, han har sina egenheter, han är inte alldeles vanlig. Jag minns honom från skolan — tre klasser skilde oss visserligen, men jag minns honom ändå mycket väl. En svåra envis, liten pilt!

FELSEN

Kommer han fram med något om försnällningar och så'nt, så tro honom inte, goda direktörn, det *kan* inte vara sant! Han anklagar sig själf, men tro honom inte! Han är hederligheten själf, riktigt hederligheten själf. Som fadern.

GRANDINER

(stramt)

Var obekymrad — jag är invigd i förhållandena.

FELSEN

Hvem har . . .? Jaja, ursäkta!

(Nu öppnas dörren till höger i fonden och

ENNIUS

stiger in. Han är blek, men fullkomligt lugn till det yttre; anletsdragen ha samma hårda uttryck som senast. Håller sig rakare än förut. — Kontorsrock.)

Jag hörde rösten — och det är mig Bror söker, naturligtvis.

(Felsen drar sig genast undan i bakgrunden, medan Grandiner går emot den inträdande och hälsar stumt — sinnesrörelsen märkbar.)

Nåja, Grandiner, eftersom du *vill* räcka mig din hand ännu en gång, så . . . (pressar ihop läpparna för att kunna behärska sig) men det sker inte håller . . . jag menar . . . aldrig mer. Jag är inte värd det.

GRANDINER

Hur du pratar, kära vän! (Varmt) *Alltid* min vän!

ENNIUS

(endast skakar på hufvudet och frigör sig. — Hejdar Felsen)

Du stannar kvar, Ivar!

(Trädgårdsmästarn lyder; förblir stående.)

GRANDINER

Det gör mig så ondt, så outsägligt ondt om dig, Ennius!

ENNIUS

(stelt)

Bror skref: »Onsdagen den fjortonde dennes träffas vi således på kontoret. Klockan tolf.» — Eller läste jag orätt?

GRANDINER

För ingen del. Men innan jag ens hann gå upp på mitt rum, berättade portiern mig om . . . dödsfallet. Doktorn hade varit där.

Du förstår, jag ville inte underlåta att genast . . . och här i ditt hem . . .

ENNIUS

(afbryter med en gest)

Trädgårdsmästarn är bekant, eller hur?

GRANDINER

Ja, han tog emot mig.

ENNIUS

Hvar behagar Bror ta plats? Kanske i soffan?

GRANDINER

Tack, jag står hellre.

ENNIUS

Godt. Låt oss då gå rakt på sak! Utan alla omvägar.

GRANDINER

Gamla vän — hvad det smärtar mig att

se hur du lider! Slaget har drabbat för obarmhärtigt.

ENNIUS

(långsamt)

När fick direktör Seth Evertson Grandiner äntligen ögonen öppna för min . . . brottslighet?

GRANDINER

Du menar visst . . . ?

ENNIUS

Hvad jag säger. Ordagrant.

GRANDINER

(plågad — dröjer)

Nu är det något misstag. Och för resten . . . kan vi inte uppskjuta *affärerna* till senare?

ENNIUS

Hvarför det? Ju förr allting blir tydligt och klart sagdt, dess bättre. Vi behöfver inte genera oss för Kurbitsen — (pekar) för honom där, Ivar Felsen, har jag inga hemligheter. Som små var han och jag ständigt

tillsammans om somrarna — herregud, ja, vi har slitit ut många par stöflar på gemensamma upptäcktsfärder, vi två! Vänskapen däremot, den höll . . . och håller fortfarande. Liksom förtroendet.

GRANDINER

Det gör mitt också, Per Ennius. (Rätar på sig.)
Emellertid — som du vill.

ENNIUS

(rörande ödmjukt)

Ja, jag måste få . . . säga sanningen.
Den *riktiga* sanningen.

GRANDINER

Den är mig redan meddelad.

ENNIUS

Nej.

GRANDINER

(häpen)

Och det törs du försäkra?

ENNIUS

Ja.

GRANDINER

(småler ofrivilligt)

Hvad ska' jag svara på det?

ENNIUS

Ingenting. För det är *jag* som ska' stå till svars.

(Stryker sig öfver hjässan.)

Hur jag förgått mig mot syster min . . . mot min egen syster . . . det är en historia för sig, oändligt sorglig, den också. Du har ju en dotter, Grandiner, tänk dig henne i ljusaste ungdomen försatt i Johannas ställning! Oförstådd och obeaktad af den som stod henne närmast i lifvet, den enda hon hade att vända sig till — och så all den öfriga eländigheten! Ja, jag öfverdrifver inte. Upprörande har jag betett mig mot henne, och det kan aldrig godtgöras, aldrig. Men hvad annat är att vänta af en som . . . en som till och med . . .

FELSEN

(plötsligt)

Det är inte sant!

ENNIUS

(vrider sig om till hälften — utan all häftighet)

Du ska' vara tyst, Ivar, det är inte fråga om lökarna dina.

(Igen till Grandiner, brådskande, blinkar ifrigt)

Jag ensam är skyldig till försnillningarna, nu hör Bror det, nu hör du det. (Uppgår helt i sin inbillning, lefver med i hvar detalj.) Misslyckade spekulationer, som kostat mig stora summor, därför var balansen också mycket större i början . . . och så ett par borgensförbindelser . . . och otur, otur, förstår du . . . allt det och mer ska' jag redogöra för på kontoret så omständligt jag kan, jag har det färdigt i hufvudet. Du anar nämligen inte, Grandiner, du har inte den ringaste aning om hur slugt jag gått till väga . . . med falska remissor, falska verifikationer och andra knep. Ja, jag begriper det inte ens själf. Ingen radering i böckerna, nej då, hvar misstänklig siffra strax och precis på den plats i kolumnen, där den tar sig trovärdig ut, alltsammans snyggt och meto-

diskt genomfördt . . . obetingadt. Men ändå måtte det ha klickat i något afseende . . . till sist . . . annorlunda kan jag inte förklara din härvaro.

GRANDINER

Jaså.

ENNIUS

Det är *jag* som bär skulden. Ensam.

GRANDINER

Jaså.

ENNIUS

(triumferande)

Sanningen, ser du, sanningen låter inte hutla med sig!

GRANDINER

Nej.

(Tvinnar skägget under tystnad.)

Jag mottog i måndags en skrifvelse från din syster, från fröken Johanna — (Ennius vill afbryta, men får icke fram ett ord) en lång och utförlig skrifvelse, hvori hon ber mig om att uppsöka dig . . . i dag. *Inte förr*. Jag åtlydde henne för vår gamla vänskaps skull

och för att bereda henne möjlighet att kanske ännu kunna . . . nåja. Jag har kommit för sent.

(Paus)

ENNIUS

(står med sänkt hufvud. Mödosamt)

Vidare. Hvad skrifver hon vidare?

GRANDINER

Allt . . . som rör räkenskaperna.

Balansens storlek.

Att hon under de tre sista månaderna skött en del af dina åligganden, medan du var sjuk, något som underlättat hennes . . . ökat frestelsen.

Att inga medskyldiga finnas.

Och slutligen: att du, Per Ennius, är den bästa, redligaste, godtrognaste mänska och broder på jorden.

ENNIUS

(ser upp)

Nå — och hvad se'n?

GRANDINER

Egentligen är det min fråga.

ENNIUS

(halfhögt för sig själf, innerligt)

Det hjärtat, det hjärtat!

GRANDINER

Ja, jag fäller ingen dom.

ENNIUS

Förstår du då inte . . . förstår du då inte, Grandiner, att hon vill ta skulden på sig?

GRANDINER

Att hon straffat sig själf, det förstår jag, och därmed förfaller all talan från min sida. De djupaste motiven är jag ur stånd att bedöma, men personlig egennytta var henne främmande, det vet jag. Till hvad hon använt pengarna . . .

ENNIUS

(i synbar vända)

Straffat sig själf, säger du? Hon tog miste på pulver, gift i stället för sömnmedel — en ren olyckshändelse!

GRANDINER

Jaså.

ENNIUS

(utom sig)

Tyvärr kan jag inte fordra att bli trodd på mitt ord, jag står maktlös, maktlös . . . som den brottsling jag är!

GRANDINER

Låt det nu vara nog, hör du — den brottsligheten delar vi broderligt. Hälften hvar. Bär du ansvaret för henne, så bär jag det för dig — hvad som passerat är ju uteslutande en sak oss emellan. Och *förblir* det. (Till Felsen) Ni instämmer säkert?

(Felsen hajar till och bockar sig.)

För inte sant, herr trädgårdsmästare, vi två förråder inte den tredje i hans stora nöd?

FELSEN

(sväljer gråten)

Aldrig här i världen!

GRANDINER

(nickar)

Bra, bra.

(Paus)

ENNIUS

(stilla)

Din like finns inte, Grandiner.

GRANDINER

(för att afleda samtalet)

När blir begrafningen?

(Intet svar.)

Så snart du bestämt det, Ennius, så underrätta mig!

ENNIUS

(söker reda sina tankar)

Söndag eller måndag. — Och se'n flyttar jag till Kurbitsen . . . dit, där han bor, till fröhuset hans . . . det är inte rådligt för mig att nu vara allena. Han och jag slår våra paltor ihop, vi har talat om det i natt. Och om mycket annat.

(Stryker sig öfver hjässan, blinkar ifrigt.)

Före klockan fyra i morgon är balansen täckt, om jag så ska' nödgas sälja till och med kartboken!

GRANDINER

Du gör hvad du anser vara rätt, det har jag aldrig betviflat.

ENNIUS

Men det finns någonting annat, någonting inombords, som gått sönder och inte mer blir helt. Per Ennius har fått sin dom. (I förbigående) Att jag lämnar min plats på kontoret är ju självklart.

(Rösten osäker, när han fortsätter)

Stor, oändligt stor tack är jag dig skyldig, Grandiner, för allt ditt öfverseende under många år, all din högsinhet — och illa har jag lönat dig.

GRANDINER

Om dina planer hinner vi framdeles öfverlägga, nu är det för tidigt.

ENNIUS

Hvad jag sagt står fast.

(Dörrklockan i tamburen ringer.)

FELSEN

(likasom urskuldande)

Det är visst bara till mig. (Smyger sig ut.)

GRANDINER

(efter ett litet uppehåll — dämpadt)

Och nu ett par ord på tu man hand,
Ennius. Jag senterar till fullo din sorg och
dina känslor . . . dina bevekelsegrunder
likaså . . . men du har alldeles förlorat
besinningen och drifver det för långt!
Märker du det inte själf?

ENNIUS

(ropar i ångest)

Hon är utan skuld!

GRANDINER

Än hennes bref då?

(Ennius tiger.)

Har jag kanske inte rätt?

ENNIUS

Nej, nej, tusen gånger nej! Skulden är
min, det gäller bara att kunna se djupare.
Jag upprepar det så länge jag lefver.

GRANDINER

Nåja, vi lämnar ämnet.

ENNIUS

(darrar i hela kroppen)

Du skulle se henne, Grandiner, du skulle se henne . . . så ser allenast den ut, som har ett rent hjärta. Och som handlat därefter. Blindt.

(I detsamma återvänder trädgårdsmästarn, tafatt och generad, med ena armen försiktigt om ett fång rosor. På tå in till den döda — dörren halföppen efter honom.)

GRANDINER

Hvilken tid skedde . . . olyckshändelsen?

ENNIUS

Jag vet inte.

(Paus)

GRANDINER

Tillåter du att jag går dit in?

ENNIUS

(andas kort — tvekar, ställer sig i vägen)

Hon är utan skuld, säger jag! Tror du mig?

GRANDINER

Förlåt, jag ville bara . . .

ENNIUS

Tror du mig? Se mig i ögonen, Grandiner
. . . tror du mig? (Hjälplöst) Herregud . . .
gör det!

(Deras blickar mötas.)

GRANDINER

(fint och vackert, nästan beundrande)

Ja — jag tror dig, Per Ennius.

ENNIUS

(stiger åt sidan)

Kom då!

GRANDINER

(i det de följas åt)

Tack.

(Ridå)

Pris Fmk 4:—